

Резнік О. М.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

THE EVALUATION CRITERIA OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES IN THE FIELD OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY

Проаналізовано поняття правоохоронних органів. Виокремлено правоохоронні органи, які забезпечують фінансово-економічну безпеку держави. Запропоновано критерії оцінювання діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки країни на основі зарубіжного досвіду.

Ключові слова: правоохоронні органи, критерії оцінювання, фінансово-економічна безпека, громадська думка, економічний ефект.

Проанализировано понятие правоохранительных органов. Выделены правоохранительные органы, которые обеспечивают финансово-экономическую безопасность государства. Предложены критерии оценки деятельности правоохранительных органов в сфере обеспечения финансово-экономической безопасности страны на основе зарубежного опыта.

Ключевые слова: правоохранительные органы, критерии оценки, финансово-экономическая безопасность, общественное мнение, экономический эффект.

The concept of law enforcement agencies was analyzed. Law enforcement agencies providing financial and economic security were singled out. The evaluation criteria of law enforcement agencies in the field of financial and economic security were suggested based on the international experience.

Key words: law enforcement agencies, evaluation criteria, financial and economic security, public opinion, economic benefit.

Актуальність питання забезпечення ефективності та результативності діяльності правоохоронних органів, зокрема тих, що забезпечують фінансово-економічну безпеку, сьогодні не потребує доведення. Адже є очевидним, що результатом діяльності будь-якого органу є його економічна ефективність. Питання ефективності діяльності правоохоронних органів є досить важливим, що зумовлено існуючою тенденцією до їх реформування.

Традиційні критерії оцінювання ефективності діяльності певного правоохоронного органу на підставі кількісних показників є неефективними, адже застосування лише статистичних даних призводить до неякісного розслідування злочинних діянь, порушення прав громадян, створення штучних показників розкриття злочинів. У зв'язку із цим виникає необхідність у розробленні нових критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку України на основі дослідження зарубіжного досвіду, який дає змогу зробити висновок, що застосування якісно-кількісних критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних структур, показників економічного ефекту та громадської думки має високі перспективи забезпечити ефективність і результативність діяльності таких органів.

Питання розробки критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних органів входять в коло наукових інтересів певних вчених, зокрема К. Бугайчука, А. Куліша, О. Проневича, І. Охріменка, Р. Хмари та інших. Але до теперішнього часу ще не сформовано

критеріїв оцінювання діяльності тих органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку країни. І, відповідно, метою статті є розроблення критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки країни на основі зарубіжного досвіду.

На даний час правоохоронні органи мають вирішальний вплив на формування політики кожної держави та забезпечення її фінансово-економічної безпеки, тому для України важливим є вдосконалення діяльності таких органів, адже вони являються одним із основних суб'єктів системи забезпечення національної безпеки України, яка формує збалансовану державну політику та проводить комплекс узгоджених заходів щодо захисту інтересів держави, зокрема у фінансово-економічній сфері.

Перш ніж обговорювати питання щодо критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки країни, потрібно визначити саме поняття правоохоронних органів та виокремити органи, які забезпечують фінансово-економічну безпеку України.

Поняття «правоохоронний орган» є надзвичайно важливим, проте законодавство не дає повноцінного визначення цього поняття. Так, відповідно до ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 року правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони дер-

жавного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [1]. Як бачимо, законодавець лише перелічує правоохоронні органи, не даючи дефініцію самого поняття.

В окремих актах законодавства надається визначення правоохоронних органів, але воно є занадто широким. Так, відповідно до Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» правоохоронні органи – державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [2]. Натомість у Законі України «Про основи національної безпеки України» зазначається, що правоохоронні органи – органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій [3]. Спільним для цих понять є те, що вищевказані органи здійснюють правоохоронні функції, хоча, в той же час, термін «правоохоронні функції» свого законодавчого визначення так і не знайшов.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки держави покладено на складний комплекс суб'єктів, зокрема на правоохоронну систему, яка включає органи досудового розслідування. Відповідно, до правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки держави можна віднести органи Національної поліції, органи служби безпеки, підрозділи податкової міліції Державної фіскальної служби України та Національне антикорупційне бюро, про що свідчать їх завдання та функції [4, с. 148].

Досвід зарубіжних країн засвідчує, що стандартні критерії оцінювання діяльності правоохоронних органів за кількісними показниками є неефективними. Так, у роботі правоохоронних органів Сполучених Штатів Америки, а також інших провідних країн світу статистичні показники майже відсутні, а громадській думці приділяється значна увага, оскільки опитування проводиться незалежними соціологічними установами.

При цьому, громадська думка враховується у:

1) Польщі, що підтверджується рівнем довіри суспільства до поліції, який за останні десять років становить 72-75 % [5];

2) Шотландії, окрім цього, оцінка ефективності поліції підлягає аудиторській перевірці з боку спеціально уповноваженого державного органу [6].

Варто зазначити, що критерії оцінювання мають бути гнучкими. Це зумовлюється необхідністю уникнути випадків, коли орієнтація на досягнення встановлених показників ефективності із часом може почати заважати діяльності певного правоохоронного органу, підмінюючи мету його діяльності метою досягнення цілей ефективності будь-якими засобами й методами.

Основними завданнями критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави, є: аналіз сприйняття діяльності співробітників пра-

воохоронних органів населенням; оцінювання ефективності діяльності певного правоохоронного органу; дослідження проблем, які виникають під час діяльності таких органів; розробка рекомендацій за результатами оцінювання та їх запровадження.

Застосування лише кількісних показників як критеріїв оцінки діяльності правоохоронних органів є недоречним, адже показує ефективність крізь призму цифр, коли правоохоронець працює на статистичні дані (показник розкриття злочинів, кількість працівників тощо), в результаті чого намагання досягнути планованих результатів породжує службові зловживання, порушення прав людини. Також це призводить до недовіри до правоохоронців із боку населення, доки від них вимагатиметься високий процент розкриття злочинів. Отже, статистика повинна використовуватися не для оцінки ефективності діяльності, а лише для фіксації знань про злочинність, що також унеможливить фальсифікацію статистичних даних.

Головним результатом роботи правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави, має бути економічний результат для Державного бюджету України, який полягатиме в поверненні до бюджету всіх рівнів коштів як відшкодування державі збитків завданих неправомірними діями чи бездіяльністю інших осіб.

Так, під критику політиків, експертів та науковців про низьку ефективність діяльності попав чомусь тільки один правоохоронний орган, що забезпечує фінансово-економічну безпеку держави – Податкова міліція, яка за результатом своєї діяльності компенсувала державі у 2015 році 928,2 млн. грн [7], тоді як на її утримання виділено близько 600 млн. грн. А в Україні, окрім податкової міліції, ще є СБУ, Національна поліція та НАБУ, які в сукупності до Державного бюджету України поклали значно менше коштів, ніж було виділено на їх утримання порівняно з податковою міліцією.

Отже, одним із критеріїв оцінювання діяльності не тільки правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави, а й інших правоохоронних органів має бути громадська думка, що відображає рівень довіри населення до правоохоронців.

Проте оцінка ефективності правоохоронної діяльності не має обмежуватися лише показником рівня довіри населення до правоохоронних структур, що згідно з вимогами законодавства вираховується незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Адже до уваги має братися комплекс факторів (як об'єктивних, так і суб'єктивних), що загалом й визначає ефективність діяльності правоохоронних органів в усіх її проявах.

Слушною є думка І. Охріменка, який зазначає, що державний стандарт надання правоохоронних послуг, а отже й оцінка ефективності службової діяльності правоохоронних органів, має передбачати систему кількісно-якісних параметрів, а не лише кількісних [8].

Таким чином, в умовах реформування правоохоронних органів повинна бути переглянута сис-

тема оцінки їх роботи. Ефективність і результативність функціонування правоохоронних структур, які забезпечують фінансово-економічну безпеку під час досудового розслідування, на пряму залежить не лише від того, які завдання будуть поставлені перед відповідними підрозділами, але й за допомогою яких критеріїв відбуватиметься оцінювання їх роботи.

Спираючись на зарубіжний досвід, в Україні мають існувати такі критерії оцінювання діяльності правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави:

1) показник дотримання розумності строків, що залежить від складності, категорії справи та інших обставин;

2) показник профілактики та попередження злочинів (рівень залучення правоохоронців до активної служби; види та кількість попереджених злочинів);

3) показник законності (кількість скарг щодо неправомірної відмови у відкритті справ, незакон-

ності закриття справ, зловживання службовим становищем);

4) показник професійності працівників правоохоронного органу;

5) громадська думка, що визначатиме рівень довіри населення до правоохоронців, який би визначався проведеними соціологічними дослідженнями незалежними установами;

6) економічний ефект від їх роботи, що проявляється в тому, скільки коштів виділено на утримання правоохоронців з бюджету і скільки повернуто в результаті здійснення ними своїх повноважень. Це допоможе визначити, наскільки ефективно та результативно вони працюють, чи не завдають шкоди економіці держави. Якщо витрати на утримання таких органів перевищуватимуть доходи від їх діяльності для бюджету, то виникатиме питання про доцільність існування певної правоохоронної структури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 11. – Ст. 50.
2. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави : Закон України від 19.06.2003 р. № 975-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 46. – Ст. 366.
3. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
4. Резнік О. Реформування правоохоронних органів в аспекті забезпечення фінансово-економічної безпеки держави / О. Резнік // Науковий журнал Право і суспільство. – 2016. – № 2. – С. 145–151.
5. Хмара Р. Поняття «процент розкриття» у цивілізованих країнах відсутні / Р. Хмара // Рівне вечірнє [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу : <http://rivnepost.rv.ua/showarticle.php?art=034085>.
6. Бугайчук К. Критерії оцінки роботи органів поліції окремих країн / К. Бугайчук // За даними Національної громадської платформи «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність» [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : http://police-reform.org/articles/kriteriyi_ocinki_roboti_organiv_policiyi_okremih_krayin.
7. Річний звіт Державної фіскальної служби України (за 2015 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sfs.gov.ua/data/material/000/166/229980/2015_12_mesyatsev.pdf.
8. Охріменко І. Показники діяльності правоохоронних органів України: теоретико-прикладний аспект / І. Охріменко // Актуальна юриспруденція [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу : http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1338%3A051016-17&catid=165%3A6-1016&Itemid=205&lang=ru